

2 p. Konektyvizmas – šiuolaikinis požiūris į mokymąsi

Kelti ir formuluoti problemas, priimti sprendimus – vadinas, jau savaime mokytis. Kaip jūsų mokiniai, mokydamiesi mokykloje ir namie, ieško sprendimų ir juos priima?

3 p. Kūrybiškumą skatinančios užduotys

Kūrybinis mąstymas apima šias pagrindines sudedamąsias dalis: kritinį, analitinį, nukrypstamąjį, lygiagretųjį mąstymą ir mąstymą naujoms idėjoms ir naujai kokybei kurti holistiškai traktuojant aplinką.

4 p. Mažais žingsneliais link skaitymo malonumo

Ar mėginate kada nors atsakyti į klausimą, kodėl reikia mokėti skaityti? Kodėl negalima įgyti išsilavinimo žiūrint televizorių? Kuo skaitymas jau toks ypatingas?

5 p. Mokyti padedantys vadovėliai

Kaip padėti jauniems žmonėms mokytis, ugdyti igūdžius, kurie būtų sėkmingos tolesnės karjeros pagrindas?

6 p. Geros kelionės su vadovėliu

В добрый путь!

Štai svarbiausias dienos teiginys – tam, kad gyventum, vadovėlio nereikia! „Ar tikrai tam, kad gyventum, nereikia vadovėlio?“ – klausiu atsargiai, vildamasi išgirsti ir kitokį atsakymą.

Padėkite man tapti savarankiškam

Kiekviena šeima – atskiras pasaulis su savo taisyklėmis, vertybėmis, tradicijomis ir nuostatomis. Kiekvienoje šeimoje išbandomi įvairiausi vaikų auklėjimo būdai. Dalis tų būdų veikia puikiai, kiti gali būti ir nesėkmingi.

7 p. Emocinis intelektas

Vaikai dažniausiai mokosi stebėdami, todėl būtent iš mūsų, pirmųjų savo pedagogų, jie gauna gebėjimų pradmenis: kontroliuoti impulsus, laukti apdovanojimo, susikurti motyvaciją, „skaityti“ kitų žmonių emocijas, „susidoroti“ su sėkme ir su nesėkme.

8 p. Kvalifikacijos kėlimo sėkmė – tikslingas atsakas į iššūkius mokytojui

Mokytojo ir mokyklos kvalifikacijos tobulinimo(si) poreikių nustatymas ir Mokytojo centro pasiūla – vientasis procesas. Mokytojas skatina prasmingai naudoti mokytojų kvalifikacijos tobulinimo laiką ir lėšas.

Kompleksinis sprendimas mokykloms

Pateiktųjų naudojimo scenarijai (parengti Word formatu) taupo mokytojo rengimosi pamokoms, per kurias naudojama interaktyvioji lenta, laiką.

Sveiki!

Pirmiausia – džiugi žinia. „Šviesos“ leidyklos serijos „Šok“ trečiųjų mokymo metų vadovėlio komplektas „V dobrjy put!“ buvo apdovanotas tarptautinėje Frankfurto knygų mugėje. Įvertinus Europos mokomosios literatūros leidėjų grupės (EEPG) kasmet organizuojamo „Geriausio Europos vadovėlio“ konkurso rezultatus, šis vadovėlis pelnė bronzą. Sveikiname autorės ir visus, prisidėjusius prie vadovėlio komplekto rengimo ir išleidimo. Šių metų konkursui 40 vadovėlių pateikė 18 Europos leidėjų. Juos vertino tarptautinė komisija, kurią sudaro aštuoni užsienio šalių ekspertai, profesorai ir mokslų daktarai. Kiekvienas jų savaitę savarankiškai nagrinėjo visus leidinius. Vėliau, pasibaigus trijų dienų aptarimui ir bendrai diskusijai, buvo išrinkti nugalėtojai.

Kartu su diplomu leidėjai gavo ir vadovėlio komplekto vertinimą, kuriame šalia kitų teigiamų dalykų ypač pabrėžiami vadovėlio komplekto privalumai:

- Mokiniai motyvuojami mokytis rusų kalbos kaip šiuolaikinės užsienio kalbos.
- Nuosekliai laikomasi „Bendrųjų Europos metmenų“ principų.
- Parodomas kasdienės situacijos (pavyzdžiui, šeimoje ir mokykloje).
- Paisoma lyčių lygybės principo, vengiama stereotipų, susijusių su lytimi.
- Pateikiama daug užduočių, kurios skatina mokinius diskutuoti, išsakyti savo nuomonę ir drauge dirbti.
- Gausu integracinių ir tarpdalykinių sąsajų (su geografija, literatūra, menu, teatru, informacinėmis technologijomis).
- Paranki *Mokytojo knyga*, skatinanti dirbti kūrybiškai.
- Modulių pradžioje pateikiamos patarlės ir priežodžiai supažindina su mokomuoju dalyku.
- Kompaktinėse plokštelėse (CD) autentiška rusų kalba įrašyti pokalbiai tobulina klausymo igūdžius.

Šis apdovanojimas – džiugus ir svarbus visiems „Šviesos“ leidyklos darbuotojams, nes skatina toliau aktyviai ir kūrybiškai dirbti. Beje, tai jau antrasis „Šok“ serijos vadovėlis, gerai įvertintas EEGP konkurse. 2008 metais taip pat bronzą buvo apdovanotas gamtos mokslų vadovėlis „Mokslininkų pėdomis“ V klasei.

Toliau pristatysime kelis šio numerio straipsnius. Viena iš jų kalbama apie skaitmeninio amžiaus mokymosi teoriją – konektyvizmą. Interneto tinklas jau nėra tik informacijos perdavimo ir gavimo būdas. Tai vieta, kur žmonės praleidžia labai daug laiko, kur kiekvienam suteikiama laisvė kurti ir drauge veikti. Ši mokymosi teorija verčia mus dar kartą pamąstyti, kaip mokome, kaip mokomės ir kaip išmokstame. Skyrelyje *Aktualu ir naudinga* pateikiami keli pagrindiniai konektyvizmo principai, su jais susiję klausimai ir mokytojų atsakymai. Beje, į paskutinį klausimą neatsakyma. Jį norėtume užduoti kiekvienam skaitytojui. Rašykite mums. Juk kol nežinosime, kaip žmogus išmoksta, bus labai sunku pagerinti mokymosi rezultatus.

Kitą šio skyrelio *Aktualu ir naudinga* straipsnį parengė „Vadovėlių serijos „Šok“ sampratos aprašo“ rengimo grupės dalyvė Inga Uus. Jame rasite gražių idėjų kūrybiškumui ugdyti. Mokykloje daugiau dėmesio skiriama pažintiniams igūdžiams formuoti, tačiau gyvenime, ko gero, svarbesnis ne kognityvinis (IQ), o emocinis intelektas (EQ). Apie tai – skyrelyje *Kavos pamokėlė*. Perskaičius šį straipsnį taip ir knieti pasakyti visiems suaugusiesiems – tėvams ir mokytojams: nesijaudinkime, kai vaikai mūsų neklauso, jaudinkimės, kad vaikai mus stebi...

Sėkmės!

Edita Linkevičiūtė,
„Šviesos“ leidyklos vadovėlių rengimo metodikos grupės vadovė

Konektyvizmas – šiuolaikinis požiūris į mokymąsi

Šiuo metu vis dažniau girdime, kad konektyvizmas – skaitmeninio amžiaus mokymosi teorija. Per pastaruosius kelis dešimtmečius mokymasis pasikeitė. Biheviorizmas, kognityvizmas ir konstruktyvizmas – teorijos, tinkamos daugeliui mokymosi situacijų. Tačiau jų nepakanka, kai mokymasis persikelia į neformalią, interneto tinklo, informacinių technologijų erdvę, kupiną neribotų galimybių. Didžiausia tokio mokymosi vertė – tikslūs, naujausios žinios, jų kūrimas kartu su kitais ir dalijimasis tinkluose.

Pristatydami svarbiausius konektyvizmo principus, nutarėme pateikti keletą klausimų mokytojams, kaip sekasi šiuos naujos mokyimo(si) sampratos principus įgyvendinti mokykloje. Į klausimus atsako Sedos Vytauto Mačernio gimnazijos gamtos mokslų mokytojai: biologijos mokytoja ekspertė Genovaitė Vitalienė, fizikos mokytoja metodininkė Irena Jonikienė, chemijos mokytojas Domas Briedis (programa „Renkuosi mokytis“), chemijos ir biologijos vyresnioji mokytoja Virginija Katkuvienė.

Pažinimo ir emocijų integracija dalyvaujant prasmingoje veikloje yra labai svarbi. Mąstymas ir emocijos veikia vieni kitus. Mokymosi teorija, nagrinėjanti tik vieną aspektą, neapima viso mokymosi proceso.

Mokymosi proceso tyrėjai teigia, kad mąstymas ir emocijos sąveikauja tarpusavyje. Taigi mokiniai geriausių rezultatų pasiekia, kai mokosi dalyvaujant prasmingoje veikloje, kurioje susilieja pažinimo procesas ir emocijos. Kokių pavyzdžių galėtumėte pateikti iš savo praktikos?

Paauglystėje plėtojasi mokinių interesai, gilinamasi į įvairias tikrovės bei veiklos sritis, ieškoma būdų save realizuoti. Besiblaškančių vaikų šiuo amžiaus tarpsniu nebetenkina vien pamokos. Galingas pedagogo ginklas – įvairios tinkamai naudojamos kūrybinės ir projektinės užduotys. Mūsų mokykloje vienas iš prioritetų – ekologinis ugdymas, grindžiamas projektine veikla. Siūlydami kūrybinę užduotį, mokytojai rūpinasi, kad veikla būtų įdomi ir atitiktų mokinio pomėgius. Mokiniais suteikiama proga savo gebėjimus ir turimas žinias išbandyti naujoje aplinkoje – aktyviai atlikti daug įvairių nesunkių užduočių. Tikslu siekiama nuoseklumo principu. Svarbiausias veiklos sumanytojas yra pats mokinys, o šalia esančiam mokytojui tenka labiau patyrusio patarėjo, kartu atsakingo ir už mokinių darbų pristatymą, vaidmuo. Atliktus darbus grupės pristato per tradicines ekologines konferencijas, taip pat rūpinasi sklaida interneto puslapiuose.

Dauguma mūsų gimnazijos mokinių yra įsitraukę į skautų veiklą. Galime teigti, kad šiai prasmingai veiklai būdinga „pažinimo ir emocijų integracija“. Vaikai mokosi gamtoje ir iš gamtos, nes yra skatinami joje praleisti daug laiko. Čia jiems prireikia įvairių biologijos, chemijos, fizikos, geografijos, technologijų ir kitų mokomųjų dalykų žinių ir gebėjimų. Manome, emociškai labai svarbu, kad jaunesnieji mokosi iš vyresniųjų draugų (ne mokytojų) ir tas žinias mielai priima, nes patys siekia tikslo tapti gerais vadovais. Mes, pedagogai, tik stebime pažinimo procesą ir prireikus jį nukreipiame, koreguojame, patariame „mokytojams“ – vyresniesiems skautams. Neretai ir patys sužinome daug įdomių ir naudingų dalykų, nes vadovai, rengdamiesi pratyboms, „iškapsto“ daug naujos, įdomios ir vertingos informacijos.

Sprendimų priėmimas – taip pat mokymasis.

Kelti ir formuluoti problemas, priimti sprendimus – vadinasi, jau savaraimė mokytis. Kaip jūsų mokiniai, mokydamiesi mokykloje ir namie, ieško sprendimų ir juos priima?

Projektinės veiklos dalyviams daug lengviau prisiminti ir suvokti faktus, kuriuos jie patys yra išnaginę ir įvertinę. Dirbdamas savo iniciatyva, ieškodamas atsakymų į klausimus, mokinys greičiau pajunta atradimo džiaugsmą, įgauna pasitikėjimo ir suvokia, kad kiekviena problema yra išsprendžiama. Svarbu, kad, dalyvaujant projektinėje veikloje, jis jaučiasi laisvesnis ir saugesnis, nes gali remtis jau turimais įgūdžiais, įgimtais gebėjimais.

Atlikdami projektus, mokiniai neapsiriboja vien mokyklos aplinka, jų veikla persikelia ir už mokyklos ribų. Rengdami projektus, mokiniai mokosi ieškoti idėjų, jas pristatyti ir tobulinti (gryninti), planuoti, savarankiškai atrasti, t.y. kaupti duomenis, atlikti bandymus, tyrimus, stebėti, matuoti, savarankiškai įvertinti, aprašyti, palyginti rezultatus, formuluoti išvadas, diskutuoti, rengti pristatymus. Bendraudami grupėmis, mokiniai lavina bendravimo įgūdžius, pritaiko skirtingų dalykų žinias kilusioms problemoms spręsti.

Mokymasis turi galutinį tikslą – suteikti gebėjimą „ką nors padaryti“. Tai galėtų būti praktiškai patobulinta kompetencija (t.y. gebėjimas naudotis nauja programine įranga arba gebėjimas iš-

mokti čiuožti) arba gebėjimas efektyviau įsisavinti žinias (savi-monės formavimasis, asmeninės informacijos valdymas ir kt.). Apskritai mokymasis – ne tik suvokimas ir gebėjimų įgijimas, bet ir jų pritaikymas bei sklaida. Nuo motyvacijos ir gebėjimo priimti greitą sprendimą dažnai priklauso, ar mokinys pritaikys tai, ko išmoko.

Kad tikrai ko nors išmokome, galime teigti tik tada, kai įgytus gebėjimus taikome praktiškai arba perduodame kitiems (mokome kitus). Gal galite šią mintį pagrįsti savo mokinių mokymosi pavyzdžiais?

Neišskome ypatingų būdų, bet šiuo atveju labai veiksmingos bendradarbiavimo užduotys. Vaikai stengiasi paaiškinti medžiagą vieni kitiems, vieni kitus moko, nesijaučia vieniši. Be abejo, kai daugiau minčių, lengviau atlikti užduotis. Be to, bendradarbiaudami su pradinių klasių mokytojais, sutariame, kad kasmet gimnazistai turi pasirengti ir prarasti pradinių klasių ketvirtokams gamtos pažinimo pamoką apie elektros srovę. Remdamiesi savo patirtimi ir gebėjimais, aukštesniųjų klasių mokiniai susiplanuoja pamoką, parengia pateiktį, įsivertinimo testą arba klausimus. Aptarę planą su mokytoja, pasirenka eksperimentines priemones, jas išbando. Ne kartą gimnazistai yra parengę ketvirtokų darbui grupėmis užduotį – sujungti paprasčiausias elektros grandines. O patys, taikydami įvairius elektros šaltinius ir prietaisus, visada parodo, kaip veikia elektros srovė, kokios medžiagos jai laidžios. Paprastai ketvirtokams didelį įspūdį daro elektrostatinė mašina, sukianti žaibą. Per pamoką kyla nemaža klausimų, todėl labai svarbios dvyliktokų kompetencijos, bendravimo įgūdžiai. Pamoka būna abipusiai naudinga.

Mokytis galima taikant skaitmenines technologijas, bet tiesiogiai nebendraudant su kitu žmogumi. Mokymasis (kai kas nors žinoma, bet nebūtinai taikoma) gali būti įmanomas bendruomenėje, tinkle, duomenų bazėje.

Šiais laikais mokydamiesi žmonės vis dažniau pasitelkia skaitmenines technologijas. Kaip Jūs ir Jūsų mokiniai taiko šias technologijas mokymosi tikslams?

Biologijos kabinetas tikrai šiuolaikiškas. Turime dešimt gerų kompiuterių, multimediją, SMART lentą. Šiomet praturtėjome net šešiais galingais mikroskopais. Taigi naudotis intelektualiaisiais ištekliais – puikios galimybės.

Mokomąsias kompiuterines priemones (MKP) taikome per pamokas kaip vaizdinę medžiagą arba jos atstoja virtualią laboratoriją, kai mokiniai tiria reiškinių, kūnų savybes. Pastaruoju metu dažnai užsukame į interneto svetaines, kurios siūlo mokomuosius objektus, virtualiuosius bandymus: <http://mkp.emokykla.lt/gamta7-8/lt/>; <http://mkp.emokykla.lt/imol/lt/>; <http://mkp.emokykla.lt/fizika9-10/fobjects; www.fizika.lm.lt; www.fotonas.su.lt>.

Interneto saitynu mokiniai naudojami ieškodami informacijos, kad atsakytų į konkretų klausimą arba atliktų praktinį darbą: sukurtų lankstinuką, pateiktis, parengtų informacinius lapus ir kt.

Domas Briedis: „Mokausi skaitydamas įvairius specializuotus interneto puslapius, kur dėstoma ne tik teorija, bet ir teikiama galimybių išbandyti įgytas žinias praktiškai ir gauti grįžtamąjį ryšį. Taip pat vertinu tokius puslapius, kur mokymosi tikslams pasitelkiami socialiniai tinklai, kur mokytis galima ne tik iš „interneto“, bet ir iš kitų žmonių. Tokių svetainių pavyzdžiai galėtų būti: www.khanacademy.org; w3schools.com arba www.livemocha.com. Taip pat skaitau technologijų naujienas, žiūriu mokslinę interneto videomedžiagą.“

Galimybė žinoti daugiau yra svarbesnė už tai, kas jau žinoma. Žinojimas, kur rasti informaciją, svarbesnis už pačią informaciją. Dabar informacijos šaltiniai tokie dideli ir jos šaltiniai taip lengvai prieinami, kad mokantis nėra prasmės įsiminti. Svarbu mokėti greitai rasti ir pasirinkti tai, ko reikia. Kaip Jūs šito mokote savo mokinius? O gal jie Jūs gali pamokyti?

Mokymasis abipusis, mes, senesnės kartos mokytojai, susidurdami su informacijos paieška ir kitokiomis įmantrybėmis, turime ko pasimokyti iš savo mokinių. Mokiniai, ypač aukštesniųjų klasių, puikūs mokytojai. Jie konkrečiai, aiškiai parodo, kaip naudotis kuria nors

programa, daugumos jų informacinio raštingumo pagrindai yra tvirti. Mokytojo užduotis truputį kitokia – reikia mokytis apgalvotai ir tikslingai pasirinkti vertingą informaciją ir tinkamai ją naudoti.

Domas Briedis: „Ieškoti informacijos mokinius mokau, skirdamas uždavinius, kurių sąlygose pateikiami ne visi reikiami duomenys. Mokiniai turi išsiaiškinti, kokių duomenų trūksta ir susirasti juos internete ar kituose šaltiniuose. Prieš tai mokinius supažindinu su patogiausiais ir patikimiausiais informacijos paieškos būdais ir tinklalapiais.“

Mokymąsi skatina ir palaiko įvairūs ryšiai ir jų plėtra. Galimybė prisijungti prie tinklo (arba prie bendrą tikslą turinčios grupės) daro kur kas didesnį grįžtamąjį poveikį negu paprasčiausias noras tik suprasti atskirą sąvoką.

Kaip jūsų mokykloje kuriami ir palaikomi ryšiai mokymosi labui: tarp mokinių, mokytojų, tarp mokinių ir mokytojų?

Mokytojai naudojami įvairiais tinklalapiais. Populiarus švietimo portalas emokykla.lt, labai paplitęs elektroninis dienynas ir kt.

Kokios sąlygos jūsų mokykloje naudotis internetu, mobiliųjų telefonų galimybėmis?

Geros, mokykla nėra didelė, bet turime apie 90 kompiuterių ir prieigą prie interneto.

Kaip manote, kada įgyjama daugiau naujausių žinių – mokantis individualiai ar prisijungus prie tinklo?

Esame įsitikinę, kad šie du būdai labai glaudžiai susiję. Jie papildoma vienas kitą. Toks mokymasis sudaro visumą.

Mokymasis – specializuotų tinklų arba informacijos šaltinių jungiamasis procesas. Besimokantysis gali nuolat gerinti mokymąsi, įsitraukdamas į egzistuojantį tinklą.

Mokymasis – procesas, kuriam vykstant sujunginama įvairių šaltinių informacija. Tyrimais įrodyta, kad žmonės, įsitraukę į tinklą mokymosi tikslais, pasiekia geresnių rezultatų negu mokydamiesi individualiai. Gal žinote atvejų, kai jūsų mokiniai neraginami yra sukūrę tokį tinklą?

Domas Briedis: „Su mokiniais bendrauju specialioje socialinio tinklo Facebook grupėje. Ten mokiniai gali greitai sužinoti mano pamokų naujienas, pateikti rūpimų klausimų, o aš – pasidalyti naujingais mokymosi patarimais ar įdomiais straipsniais.“

Mokymąsi ir žinias lemia nuomonių įvairovė.

Ką Jūs manote apie šį teiginį?

Mokymasis bendraudant, diskusijos, kai galima pasakyti ir savo nuomonę, ir išklausti kitą, suteikia tvirtesnių žinių, darbą daro produktyvesnį, mokymąsi – įdomesnį, patrauklesnį.

Mokomasi įvairiais būdais. Tai gali būti kursai, elektroninis paštas, bendruomenės savitarpio ryšiai, pokalbiai, informacijos paieškos internete, elektroninio pašto adresai, tinklaraščių skaitymas ir kt.

Kokius mokymosi būdus dažniausiai taiko Jūsų mokiniai mokykloje ir už jos ribų? Kurie būdai jums asmeniškai labiausiai patinka?

Norėtume paminėti mainų programą, kurią mūsų mokykla vykdo kartu su Vokietijos Metingeno kardinolo von Galeno gimnazija. Jau kelerius metus gimnazijos keičiasi mokinių grupėmis, kurios tarpusavyje turi bendrauti anglų kalba. Mokiniai gyvena šeimose, susipažįsta su šalių kultūra, lanko pamokas, keičiasi informacija elektroniniu paštu. Į susitikimų programas įtraukiamos edukacinės užduotys bei renginiai, skatinantys jaunuolių tobulėjimą ir bendravimą: programos dalyviai vyksta į kultūrinės išvykas, žygius, rengia vieni kitiems koncertus, pristatymus, organizuoja žaidimus, bendrus projektus.

Norint efektyviai mokytis, šių dienų visuomenėje reikia taikyti įvairius mokymosi būdus ir įgyti asmeninių gebėjimų. Pavyzdžiui, gebėjimas suvokti skirtingų sričių, idėjų ir sąvokų sąsajas tampa esminiu gebėjimu.

Koks Jūsų požiūris į mokomųjų dalykų integraciją? Kaip sekasi parodyti mokiniams Jūsų mokojo dalyko sąsajas su kitais dalykais, kasdieniu gyvenimu ar būsimąja mokinių profesija?

Sunku, bet labai svarbu. Savo dėstomo dalyko žinios išsamesnės, nuodugnesnės, jas lengviau įdomiai perteikti. Kitų mokomųjų dalykų žinias perteikti daug sunkiau, bet labai praverčia patirtis ir geri santykiai su kolegomis. Visada dalijamės gerais patarimais, mokomosiomis priemonėmis, mokomąja medžiaga. Mūsų gimnazijos gamtamokslų dalykų mokytojai labai gražiai bendradarbiauja. Todėl natūraliai integruojami chemijos ir biologijos dalykai, bet neįmanoma apsieiti be fizikos, matematikos, informatikos ir kitų dalykų. Biologijos, chemijos ir fizikos integracijos ašys – organinės medžiagos, cheminiai ląstelės procesai, energijos virsmai, evoliucija, medžiagų kitimas. Gamtos mokslų kursuose nagrinėjamos ekologijos ir aplinkosaugos, sveikatos problemos, žmogaus vieta ir vaidmuo pasaulyje, mokslo ir technologijų laimėjimai.

Gaunamos informacijos vertė ir pasirinkimas, ko mokytis, yra matomas pro kintančios realybės prizmę. Šiandien teisingas atsakymas rytoj jau gali būti klaidingas dėl nuolat atsinaujinančios informacijos, nuo kurios tas atsakymas priklauso.

Kaip šioje sudėtingoje situacijoje elgtis mokytojui? Kaip ja pasinaudoti skatinant aktyvų mokymąsi?

Pravartu daugiau dėmesio skirti kompetencijoms ir bendriesiems gebėjimams, asmens tobulėjimui ir gerai savijautai ugdyti. Ugdomo turinį svarbu sieti su gyvenimo aktualijomis, patiems aktyviau taikyti informacines technologijas ir skatinti mokinius tai daryti. Būtinai reikėtų pagal galimybes įvairinti elektroninio mokymosi aplinką.

Mokymasis – žinių kūrimo (ne tik taikymo) procesas. Mokymosi įrankiai ir metodologija turėtų užtikrinti šio proceso svarbą.

Mokomosios priemonės ir mokymo metodika turėtų padidinti žinių kūrimo indėlį į mokymosi procesą. Kaip prie to gali prisidėti mokytojas ir mokinys?

Kiekvieno mokytojo indėlis, nors ir nedidelis, yra labai svarbus. Mūsų mokykla aktyviai dalyvauja miestelio bendruomenės veikloje, vykdo įvairius švietimo projektus. Pavyzdžiui, vykdydama projektą „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5–8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas“, visa mokyklos bendruomenė yra įsitraukusi į diskusijas ir ieško būdų, kaip ugdyti bendrąsias ir dalykines mokinių kompetencijas. Mokytoja ekspertė Genovaitė

Vitalienė priklauso šio projekto darbo grupei, kuri rengia integruoto gamtos mokslų kurso koncepciją ir vadovėlio komplekto pavyzdžius, taip pat ji yra 7–8 klasės gamtos mokslų skaitmeninių mokomųjų objektų turinio rengėja (<http://mkp.emokykla.lt/gamta7-8/>). Mokytojos Irena Jonikienė ir Virginija Katkuvienė kartu su komanda rengia *Kompetencijų ugdymo* metodinį leidinį mokytojams.

Užuot apibendrinę šį straipsnį, pateikiame dar vieną konektyvizmo principą ir su juo susijusį klausimą, kviečiantį pamąstyti, pasvarstyti, diskutuoti...

Organizuotas ir individualus mokymasis grindžiamas integruotomis užduotimis. Individualios asmens žinios patenka į tinklą. Tinklu taip pat naudojasi organizacijos ir institucijos. Jos savo ruožtu teikia grįžtamąjį ryšį tinklui – šitai užtikrinamas asmens mokymosi tęstinumas. Taikant konektyvizmo principus, bandoma suprasti, kaip mokosi pavieniai asmenys ir organizacijos. Ar mokytojai, bendradarbiaudami tarpusavyje, bando suprasti, kaip mokosi jie patys ir ko išmoksta iš savo mokinių?

*Parengė dr. Elena Motiejūnienė,
Edita Linkevičiūtė*

Kūrybiškumą skatinančios užduotys

Įvairių sričių specialistai jau bene vienbalsiai sutaria, jog vaikų kūrybinį mąstymą galima ugdyti įvairiomis priemonėmis, ypač – užduotimis vaikams. Taigi užduotys gali būti ne tik skiriamos žinioms įsisavinti, aktualiam išmanymui įtvirtinti, bet ir vaikų kūrybinio mąstymo gebėjimui ugdyti (ši „papildoma“ gebėjimą galima įvardyti perkeliama ar papildoma kompetencija). Kūrybinis mąstymas apima šias pagrindines sudedamąsias dalis: kritinį, analitinį, nukrypstamąjį, lygiagretųjį mąstymą ir mąstymą naujoms idėjoms ir naujai kokybei kurti holistiškai traktuojant aplinką.

Žinoma, vaikams imtis kūrybiškumą skatinančių užduočių be galo smagu, todėl ilgai jie įgyja dar vieną svarbų gebėjimą – pradeda vertinti kūrybiškus sprendimus ir siekia skatinti kūrybiškumą apraiškas savo kasdienėje veikloje. Neperdedant galima teigti, jog šis požiūrio pokytis – būtina prielaida formuoti kūrybiškai visuomenei.

Teigiama, jog kūrybinio mąstymo pagrindas – gebėjimas įžvalgiai ir rezultatyviai stebėti aplinką. Toliau pateikiama keletas idėjų, kurios mokytojams turėtų padėti paversti užduotis smagesnėmis, ir kartu lavinančiomis kūrybiškumą.

1. Keisti „matymo kampą“

Empatiškai (įsijaučiant į kito žmogaus situaciją) svarstyti problemas, t.y. gebėti visiškai atsiriboti nuo savo įsitikinimų, įtikėjimų ir „persikūnyti“ į kito žmogaus situaciją, matyti problemą konkretaus įsivaizduojamo žmogaus akimis arba kitoje situacijoje, kitomis aplinkybėmis (Kaip tai mato mano tėtis, o kaip – mama ar mano draugas? Kaip šioje situacijoje elgtis gaisrininkas? Atlikti skirtingų žmonių vaidmenis. Kaip aš elgčiausi, jeigu pasikeistų kurios nors esminės svarstomos situacijos aplinkybės?). Tai iš dalies panašu į aktorius gebėjimą suvaidinti konkretų personažą, kuriam laikui tapti kuo nors kitu. Šitai ugdoma empatija, tolerancija, nuodugnesnis svetimo požiūrio supratimas, užuojauta, suvokiamas savojo matymo ribotumas, gebėjimas kitaip matyti problemą ir pan., taip pat lavinamas gebėjimas rasti alternatyvių problemos sprendimo variantų, priklausančių nuo skirtingos užimamos pozicijos.

2. Ieškoti kitokių nuomonių, kalbėti su kitaip manančiais ar kitos srities ekspertais

Tai nesusiję tik su užduotimis „paklauskite tėvelio ar mamytės“ arba „paimkite interviu, pasikalbėkite su verslininku“. Reikia ieškoti konkretaus reiškinių, problemos, o vaiką „siųsti“ kalbėtis, pavyzdžiui, su statybininku, inžinieriumi, mokslininku, kunigu, policininku, pardavėju. Arba dar geriau, kad šiuos specialistus apklaustų visi vaikai – tai būtų grupinė, o ne individuali veikla (pavyzdžiui, vaikai bendraudami su konkrečios srities specialistu, bando suprasti, kaip jis spręstų tam tikrą problemą, remdamasis profesine patirtimi). Negalima palikti tokių užduočių „savieigai“, jas reikia planuoti, atlikti visiems drauge, kad nebūtų piktnaudžiaujama. Svarbu, kad išklaustos nuomonės paskui būtų viešai pateikiamos, aptariamoms. Tada lavėtų ne tik tolerancija kitokiai nuomonei, bet ir būtų ieškoma idėjų, pagrįstų kitokia nuomone, taip pat skatinamas supratimas, kad kitokie požiūriai būna įvairūs, įdomūs, jog jų *reikia*

ieškoti, nes taip įmanoma praturtinti ir plėtoti savąjį požiūrį. Parodoma, jog ir kiti žmonės turi įdomių minčių, taigi neverta problemos spręsti greitai ir tik pasikliaujant savo išmanymu.

3. Grįžti nuo pabaigos į pradžią, tai yra nuo problemos sprendimo iki jos ištakų

Vadinasi, svarstyti, nagrinėti, kodėl problema sprendžiama (buvo išspręsta) tam tikru būdu, kokios aplinkybės lėmė kaip tik tokį sprendimą ir eiti atgal „į praeitį“ prie klausimo, kodėl problema iškilo būtent tokia, nuo ko priklausė jos mastas, svarba ir pan. Tai gali būti, pavyzdžiui, spaudoje pateikiamų sprendimų nagrinėjimas, kokio nors žymaus žmogaus pasisakymas, statistinė informacija ir pan. Taip siekiama suprasti (ar net pateisinti) problemos sprendimą, net jeigu šis sprendimas svarstančiam asmeniškai atrodo netinkamas. Siekiama kuo nuodugniau suprasti reiškinį priežasties ryšius, suvokti priežasties ir pasekmės santykį.

4. Abejoti prielaidomis

Siekiami išsiaiškinti, kas daro įtaką, kad atsiradusi problema būtų konkrečiai sprendžiama remiantis kitų teiginiais, tai yra rasti *kitų* žmonių paaiškinimus, pagrįstus teiginiais ir jais sąmoningai suabejoti, juos *konstruktyviai* sukritikuoti. Ieškoma silpnųjų vietų, pozicijų neišbaigtumo, minčių brandos trūkumo, įrodymų stokos ir pan. Galėtų būti labai vertingi ir nauji būdai, pavyzdžiui, taikomi fizikoje. Fizikos reiškiniai nagrinėjami tam tikromis apribojimų sąlygomis (eksperimentai, stebėjimai imituojami, modeliuojami), todėl užduočių esmė – abejoti eksperimentus ribojančiomis sąlygomis – ieškoti argumentų, kaip šios sąlygos galėjo paveikti išvadą, gautas stebint reiškinį (O kas nutiktų, jeigu eksperimentą atliktume vakuume? Kodėl?). Šitai tinka nagrinėti ir socialinius mokomuosius dalykus, pavyzdžiui, etiką. Apskritai vadovėliuose per mažai paaiškinimų, kaip mokslininkai aptiko vieną ar kitą reiškinį, kokiomis sąlygomis jį pastebėjo, kaip jis buvo matuojamas, kaip rodosi dėsniams ir kitokie moksliniai apibendrinimai. Šių istorijų suvokimas ne tik pagyvina pateikiamą informaciją, suteikia jai kontekstą, bet daugeliu atvejų nurodo ir galimas mąstymo argumentavimo spragas, skatina abejoti prielaidomis.

5. Apversti problemą „aukštytyn kojomis“

Aktualu kelti klausimus, pavyzdžiui: „O gal tikroji problema visai ne ta? Gal problema glūdi visai kitur?“ Ieškoti kitų problemos „atpalvių“, keisti jos turinį, „peradresuoti“ ją kitam asmeniui. Pavyzdžiui, jeigu vaikas bėga iš namų, paprastai problema siejama su vaiku (reikia su juo kalbėtis, kreiptis į specialistus). Šiuo atveju problema gali būti „apverčiama“ teigiant, kad problemos visai nėra ir bėgimas – natūralus veiksmas (užduotis – rasti įrodymų). Arba: problema visai nesusijusi su vaiku, kad reikia jį palikti „nuošalyje“, o atsižvelgti į kitus dalyvius, pavyzdžiui, *tik* į mokytojus, arba *tik* į tėvus, arba *tik* į draugus (kiekvienam atveju ieškoti pakankamai įrodymų ir argumentų). Tai tinka ir biologijos, ir fizikos, ir kitų mokomųjų dalykų užduotims. Skatinama mąstyti peržengiant mą-

stymo klišių ribas (o kas, jeigu ne mes auginame žolę, leidžiame jai tarpti, bet žolė mus išnaudoja – verčia sudaryti palankias augimo sąlygas, kad nebūtų užgožta kitų augalų), taip pat skatinamas empatiškumas, gebėjimas nagrinėti (tačiau mokiniai prieš tai turi būti išmokyti „tvarkingai“ diskutuoti ir tinkamai taikyti svarbiausius analizės būdus bei valdyti reikiamas „technikas“).

6. Elgtis žaismingai, „kvailai“, nevaržomai

Pravartu skatinti mokinius, kad jie išdrįstų pasakyti savo netradicinę nuomonę, pasielgtų netradiciškai, išspręstų problemą kuo neįprastesniu būdu, nebijotų ir nepaisytų bendraklasių pašaipų. Šito įmanoma pasiekti skiriant visiems vienodas užduotis ir pabrėžiant, kad netradiciškumas yra pageidaujamas. Paskui patartina viešai pristatyti atliktas užduotis ir labai gerai vertinti tik tuos mokinius, kurie buvo „radikaliausi“ (teigiama prasme). Jeigu klasėje neatsiranda tokių mokinių, kurių sprendimai drąsūs, užduotį reikia pakartoti. Viliamasi, jog kiekvienas pakartotinis sprendimas bus vis drąsesnis. Tai trunka tol, kol mokiniai visiškai „išlaisvėja“. Atliekant šias užduotis, reikia pedagogo, kuris gebėtų auditoriją uždegti ir suvaldyti. (*Tėsinys – kitame „Soktono“ numeryje*)

*Inga Uus,
KTU Verslo strategijos instituto,
Kūrybinio mąstymo, strateginio mąstymo,
verslo ir rinkodaros strategijos lektorė*

Mažais žingsneliais link skaitymo malonumo

Ar mėginote kada nors atsakyti į klausimą, kodėl reikia mokėti skaityti? Kodėl negalima įgyti išsilavinimo žiūrint televizorių? Kuo skaitymas jau toks ypatingas?

Vaizdinė informacija yra lengvai suvokiama, tačiau daug sunkiau atpasakojama negu rašytinė. Todėl vaikai, nemažai laiko praleidžiantys prie televizoriaus ar kompiuterinių žaidimų, praktiškai skurdina savo kalbą, kartu ir mąstymą. Tokie vaikai ir per pamokas neišlaiko dėmesio atlikdami užduotis, ypač jei tos užduotys yra nevaizdžios. Jie norėtų, kad visos pamokos būtų organizuojamos ne kaip mokymosi procesas, o kaip pramoga.

Ką daryti, kad vaikas vis dėlto domėtųsi skaitymu?

Pirmiausia vaikas privalo suvokti, kad *verta* skaityti. Taigi mokytojas turi sukurti intriga!

Pirmokams, kurie pirmą mėnesį renkasi į klasę, parašykime lentoje ar padėkime ant suolų asmeniškų žinučių: „Smagu, kad grįžai po ligos! Ar išmokai rašyti ketvertą?“ arba „Kaip tau sekasi prižiūrėti vėžliuką? Papasakok man per pertrauką.“ Ir nesijaudinkime, jei vaikai dar nepažįsta kai kurių raidžių. Aišku, tiems, kuriems skaitymas kelia nepasitikėjimą savimi, verčiau rašyti trumpai: „Labas, Arnai!“ arba „Ateik prie mano stalo.“

Antro mėnesio pabaigoje vėl kuriama intriga. Mokytojas visiems išdalija SKAITYTOJO KORTELES (arba PRADEDANČIOJO SKAITYTOJO KORTELES). Medžiaga šiai skaitymo intrigai pateikiama I klasės PUPOS skaitiniuose. Leidinys sukarponomas ir pagaminamas (klijuojamas ant kieto popieriaus ir kišamos į įmautes arba dar geriau – laminuojamos) trijų rūšių skaitymo kortelės. Vienos, pažymėtos pupų ankštimi, skiriamos visai „žaliems“ skaitytojams, nepažįstantiems visų raidžių ir žengiantiems pirmuosius skaitymo žingsnius. Kitos – su pupos ženklu – „vidutiniokams“, kurie jau skaito skiemenimis, trumpais žodeliais ir supranta, ką yra perskaitę, todėl ir kortelių tekstai neilgi, nesudėtingi ir skaitymo užduotys nesunkios. Trečiosios grupės kortelės žymimos bitute. Jose pateikiami gana ilgi tekstai, po jais – klausimai skaitymo suvokimui tikrinti. Šias korteles turėtų rinktis vaikai, kurie jau geba gerai mechaniškai skaityti, supranta perskaitytą tekstą, moka atpasakoti.

Visų rūšių kortelių yra po 30. SKAITYTOJO KORTELĖJE – 30 sunumeruotų langelių. Mokytojas nutaria, kurios rūšies korteles vaikas turi skaityti. Mokiniai gali kasdien iš jiems skirtos dėžutės pasiimti ir neštis namo vieną kortelę. Išmokę skaityti tekstą (nebūtinai per vieną dieną, bet labai ilgai užtrukti taip pat nederėtų), jie per pertrauką ar po pamokų atsiskaito mokytojui (truputį

paskaityto, atsako į klausimus ir t.t.). Jei skaito gerai, gauna spauduką ar lipduką, kuriuo žymimas SKAITYTOJO KORTELĖS langelis, sutampantis su skaitytos kortelės numeriu. Perskaitęs visas 30 vienos rūšies kortelių, mokinys *būtinai* nusipelno prizų! Koks jis bus – mokytojo ir klasės susitarimo reikalas.

Šauniasias prizas laukia tų mokinių, kurie jau įveikė visas „bitučių“, t.y. sunkiasias kortelių užduotis. Jie turi teisę savo SKAITYTOJO KORTELES bibliotekoje pasikeisti į skaitytojo bilietą! Taigi nuo tos dienos jau gali rinktis knygas mokyklos bibliotekoje! Neįtikėtina, bet šis faktas *visiems* vaikams – nuostabiausia dovana, teikianti labai daug džiaugsmo.

Antroje klasėje patartina mokiniams siūlyti skaitymo suvokimo užduočių (jų nemaža yra parengę įvairūs autoriai). Svarbu tekstus (ištraukas) ir jų užduotis vaikams pateikti ne kaip kontrolinį, tikrinamąjį darbą, o kaip skatinimą, pavyzdžiui, tiems, kurie geba geriausiai mąstyti, draugiškiausiai dirba grupėmis, yra dar kuo nors nusipelnę. Tada kita klasės dalis, aišku, taip pat norės tų pačių užduočių! Derėtų duoti! Tačiau būtų šaunu išlaikyti savanoriškumo principą. Tie, kurie nenori, tegu tų užduočių ir neatlieka, bet vėliau jie neturės teisės, pavyzdžiui, spalvinti diagramas (žr. *Teksto suvokimo testai II klasei*. Vilnius: „Alma littera“, 2011, p. 31). Atlikus tris ar keturis tokius skaitymo suvokimo testus, galima su mokiniais palyginti skaitytas ištraukas, išsamiai jas aptarti. Mokytojas turėtų skatinti vaikus išrinkti įdomiausias tekstus. Tada reikėtų į klasę atsinešti ir knygą, kurioje yra skaitoma ištrauka. Tokia veikla – puikiausias būdas „stumtelėti“ vaikus knygų skaitymo link.

Beveik visi III–IV klasės mokiniai jau skaito knygas. Dažniau skaito tie mokiniai, kurie atranda „savąją“ knygą. O kad ją rastų, reikia juos skatinti ar net truputį priversti. Neperskaitęs nė vienos knygos, aišku, kad tinkamos ir nerasi. Norėdamas pareklamuoti vieną kitą mokinių amžiui tinkamą knygą, mokytojas gali naudotis leidiniu *PUPOS skaitytojų klubas*. Jame pateikiamos užduotys, kurias įmanoma atlikti perskaičius šias gana skirtingas knygas: J. Avyžiaus *Didžiojo užtėkio gyventojai*, V. Misevičiaus *Danuko Dunduliuko nuotykių* ir A. Michaelio *Pas mus Amerijoje*. Vaikai gali skaityti visas tris knygas arba rinktis kurią nors vieną. Tačiau, atlikdami žaismingas užduotis, jie tikrinsis, kaip suprato skaitomą tekstą, atkreips dėmesį į svarbiausius dalykus arba į tuos, kurių savarankiškai skaitydami greičiausiai būtų nepastebėję.

Leidinio *PUPOS skaitytojų klubas* užduotis galima atlikti klasėje kaip teksto suvokimo testus. Tada ypač lengva aptarti skaitomą knygą, ją nagrinėti.

Jau trečią klasę baigiančiųjų mokinių, o ypač ketvirtokų, sąmoningumas didėja. Jie pradeda vertinti skaitymo naudą ir suvokti jo vertę. Ketvirtokai supranta, kad „skaitydami įgyja žinių“, „lengviau geba rašyti rašinius“, „gali kam nors papasakoti, ką perskaitė“, „mokosi įsivaizduoti“ ir pan.

Juo vyresni mokiniai, juo jiems svarbesnis įdomus knygos pristatymas. Trečiokams ir ketvirtokams būtinai reikėtų rengti knygų pristatymo dienas. Be abejo, pristatymo formos kiekvieną kartą turėtų būti kitokios. Sakykime, suvaidinti skaitytos knygos veikėjų dialogą, suorganizuoti reklaminę akciją, parengti skaitytos knygos voką: vietoj siuntėjo ant voko užrašyti knygos legendą, o vietoj adresato – kam ši knyga skiriama, pavyzdžiui, „visiems nuotykių mėgėjams ir truputį įsimylėjusiems“ arba „nieko nebijantiems“, arba „mąstantiems ketvirtokams“... Iš šių vokų net patartina sudaryti kartoteką, kuria naudotųsi mokiniai, abejojančys dėl tinkamo knygos pasirinkimo.

Ypač reikėtų skatinti mokinius skaityti *protingai*. Geras mechaninis skaitymas dar nėra *skaitymas*. Ir tikrųjų šis procesas naudingas tik tada, kai perskaičius knygą vaikams kyla klausimų. O dar geriau, kad jie norėtų rasti atsakymus į klausimus, skaitydami knygas.

„Jei žmogus turi ateitį, ją turi ir knyga. Juk sykį išmokę ieškoti knygoje džiaugsmo ir paguodos, mes be to nebegalime apsieiti.

Daugybei žmonių knygos reikalingos kaip duona ir druska. Ir taip bus, kad ir kiek išrastume įmantrių kasečių, televizorių ar kitų pakaitalų...“ (Astrida Lindgren)

Jolanta Banytė-Skridulienė,
Vilija Vysniauskienė,
vadovėlio komplekto
„Pupa“ autorės

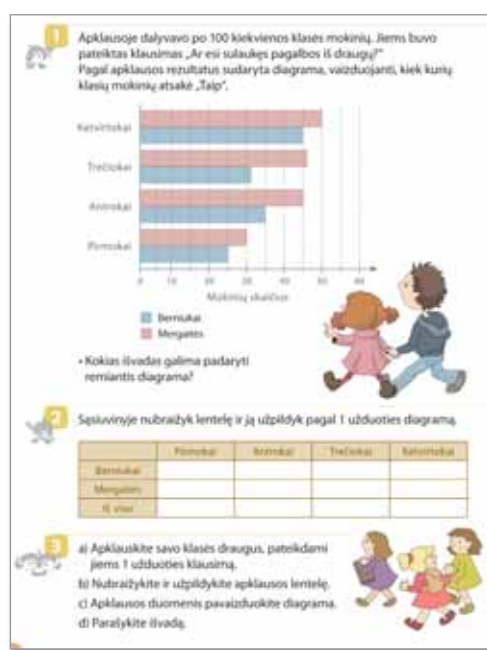
Kaip ugdyti mokinių matematinio mąstymo gebėjimus?

Šių dienų šviesos greičiu skriejantis gyvenimas reikalauja iš mūsų vis daugiau proto ir jėgų tam skriejimui palaikyti. Nebeužtenka vien žinių gausos, ypač svarbūs tampa gebėjimai turimas žinias taikyti praktikoje – spręsti kasdienes problemas. Todėl ir mokymo(si) programoje, ir matematikos vadovėlių „Riešutas“ komplektuose I–IV klasei daug dėmesio skiriama ne tik faktinėms žinioms suteikti, bet ir gebėjimui šias žinias taikyti praktiškai, identifikuoti ir formuluoti problemas, jas tirti ir spręsti matematiniais metodais.

Dauguma probleminių uždavinių – realaus gyvenimiško konteksto uždaviniai, kuriuose aprašomos vaikams gerai pažįstamos jų aplinkos situacijos.

Pavyzdžiai

- Ant 140 cm ilgio ir 65 cm pločio kartono lapo vaikai padarė zoologijos sodą. Kiek vielos reikės tam sodui aptverti? („Riešutas“ IV kl., 1-oji kn., p. 28, 1 užd.)
 - Pasverk savo kuprinę. Kokia yra jos masė? („Riešutas“ IV kl., 3-ioji kn., p. 72, 4 užd.)
 - Vaikai ketina apklijuoti kubo formos dėžutę spalvotu popieriumi. Padėk jiems apskaičiuoti, kiek kvadratinų centimetrų popieriaus reikės dėžutei apdengti. (Dėžutės paveikslėlis, išklotinė bei matmenys yra pateikti šio uždavinio iliustracijoje). („Riešutas“ IV kl., 2-oji kn., p. 13, 7 užd.)
- Nemaža uždavinių pateikiama tekstą atitinkančiomis formomis: schemomis, diagramomis, lentelėmis ir kt.
- („Riešutas“ IV kl., 2-oji kn., p. 70, 1, 2, 3 užd.)

Nacionaliniais mokinių pasiekimų tyrimais nustatyta, kad tik truputį daugiau negu pusė IV klasės mokinių teisingai išsprendžia sudėtingesnius pinigų skaičiavimo uždavinius. Todėl mokiniai ras daug tokių uždavinių, kartu spręš ir su jais susijusias įvairias problemas, darys išvadas, argumentuos savo pasirinkimą.

Pavyzdys

- Arūnas su septyniais draugais kavinėje šventė savo gimtadienį. Jie užsisakė picų už 56 Lt ir sulčių už 16 Lt, be to, dar norėjo ledų, kurių viena porcija kainuoja 4 Lt. Ar pakaks Arūnui duotų 100 Lt sumokėti už vaišes? („Riešutas“ IV kl., 1-oji kn., p. 45, 9 užd.)
- Remiantis nacionaliniais IV klasės mokinių matematikos mokymosi pasiekimų tyrimo rezultatais, galima teigti, kad sunkiausiai mokiniams sekasi spręsti tuos probleminius uždavinius, kai reikia rasti ne tik uždavinio sprendimo būdą, bet ir skaičiuoti, sieti sprendinį su pradine problema bei daryti išvadą. Tokio tipo uždavinius

teisingai išsprendžia maždaug trečdalis tyrimo dalyvių. Šiais uždaviniais ypač ugdomas matematinis mąstymas. Matematinis mąstymas siejasi ne tik su kasdieniu, bet ir su sudėtingesniu, apimančiu nepažįstamas situacijas, kompleksinius kontekstus bei susidedančių iš daugelio atskirų dalių, problemų sprendimais. Matematinis mąstymas – gebėjimas logiškai, sistemiškai samprotauti, aprėpiantis ir intuityvų, ir indukcinį argumentavimą, grindžiamą įprastais, gerai žinomais neįprastų užduočių sprendimo pavyzdžiais. Uždaviniai, kuriuos sprendžiant reikia matematinio mąstymo gebėjimų, dažniausiai yra daugiasluksniai, sprendžiami nuosekliai. Norint juos įveikti, būtina turėti kelių skirtingų matematikos sričių žinių.

Pavyzdžiai

- Pasivažinėjimas arklį traukiamomis rogėmis kainuoja 100 Lt. Jose telpa 6 žmonės. Kiek mažiausiai ši pramoga atsis 23 žmonėms? („Riešutas“ IV kl., 2-oji kn., p. 39, 8 užd.)
- Simas ir Tomas po 28 kartus pakilo į kalną ir nusileido. Simas buvo įsigijęs abonementą, o Tomas mokėjo už kiekvieną pakėlimą. Kurio vaikino pasirinkimas yra ekonomiškėnis? (Slidinėjimo, t.y. vieno pakėlimo ir abonemento kainos 1–3 dienoms yra pateiktos šio uždavinio iliustracijoje). („Riešutas“ IV kl., 3-ioji kn., p. 17, 5 užd.)

Tačiau neturėtume nuvertinti ir paprastų įgyjamų žinių. Juo mokiniai daugiau jų turės, juo bus pajėgesni spręsti įvairias problemines situacijas bei ugdytis matematinį suvokimą ateityje. Konkrecios žinios – matematinio mąstymo pagrindas. Todėl vadovėlyje joms skiriama daug dėmesio, o šalia beveik kiekvienoje vadovėlio atlanke ar papildomų užduočių sąsiuvinyje mokiniams pateikiama ir probleminių uždavinių. Jiems tereikia susieti turimas žinias su konkrečiais uždaviniais ir parinkti tinkamą jų sprendimo būdą.

Sėkmės ugdant mūsų mažųjų matematinį mąstymą ir problemų sprendimo įgūdžius. Tikimės, kad matematikos mokymo kompleksas „Riešutas“ bus puiki pagalbinė priemonė tai įgyvendinti.

Jolanta Žvirblienė,
vadovėlio komplekto „Riešutas“ autorė

Geros kelionės su vadovėliu

В добрый путь!

Jie įgriūva visi kartu – linksmi ir triukšmingi mano dideli vaikai. Nerūpestingai vienas po kito sveikinasi: „laba diena“, „здравствуйте“, „sveiki“, „добрый день“... Kai kurie dar gyvena praėjusios pamokos išpūdžiais, kiti jau ruošiasi šiai, o dar kiti klausia: „Mokytoja, ką šiandien veiksime?“

Klausimas lyg ir retorinis, o atsakymas, rodos, toks aiškus – mokymės. Tačiau aš, įžengusi į dvidešimt septintąjį rugsėjį, gerai žinau, kiek daug slypi šiame klausime ir koks svarbus mano atsakymas.

Veiksime. Jie ir aš. Mes. Veiksime šiandien – čia ir dabar. Veiksime – tai ne sėdėsime, klausysime, rašysime, skaitysime... Ir aš atsakau: „Šiandien mes gyvensime. Šiandien tokia graži diena gyventi.“ Matau, kaip sužiba klausėjo akys, girdžiu, kaip nuščiūva šurmuly, ir kažkas nedrąsiai taria: „O kaip?“ Neskubu atsakyti, šypsau... Tegu patys... „Tai vadovėlių neišitraukti?“ – išgirstu po akimirkos.

Štai svarbiausias dienos teiginys – tam, kad gyventum, vadovėlio nereikia! „Ar tikrai tam, kad gyventum, nereikia vadovėlio?“ – klausiu atsargiai, vildamasi išgirsti ir kitokį atsakymą. Beveik chorų nuskamba „ne“. Ir tik kelios nedrąsios replikos išduoda kilusią abejonę.

„O gal pabandykime atskleisti vadovėlio gyvenimą?“ – pasiūlau.

Tąkart jie susipažino. Mokinys ir jo Vadovėlis. Ir kaip iš gausybės rago pasipylė klausimai.

Kas parašė ir kodėl? Per kurį laiką?

Kas piešė ir fotografavo? O kas viską suderino ir išdėliojo?

O ką reiškia šokančio žmogeliuko ženklas viršelyje? Ir kuo svarbūs kiti ženklai? Ar rengsime projektus? O iš kur autoriai žino, ko mokomės per kitas pamokas?

Klausėme ir atsakinėjome visi kartu. Džiaugėmės radę atsakymus. Ir dar su didesniu džiaugsmu leidomės ieškoti naujų atsakymų. Visai taip pat, kaip tada, kai šaunūs ir kūrybingi „Šviesos“ leidyklos darbuotojai ir įvairių Lietuvos mokyklų mokytojai, susirinkę kartu, nusprendė, kad reikia naujoviško Vadovėlio. Tokio, kuris draugautų ir dalytųsi patirtimi su kito dalyko vadovėliu taip, kaip draugaujame ir dalijamės mes. Tokio, kuris ne perteiktų informaciją, o padėtų mokytis. Tokio, kuris skatintų žengti į ateitį, bet nepasentų dar tebekvėpėdamas spaustuvės

dažais. Turėjome svajonę ir dirbome, ginčydami, kritikuodami, džiaugdamiesi sėkmėmis, dalydamiesi rūpesčiais. Dirbome visi kartu – autoriai, redaktoriai, dailininkai, makeuotojai... Ir klausimų kaskart kildavo vis daugiau, tačiau vieną atsakymą žinojome visi. Kam mums tai? Tam, kad gyventume.

O ką pasakytum Tu, Mokytoja? Kokie klausimai kyla Tau, laikiniam rankose serijos „Šok“ vadovėlių? Ar galėtum per pamoką gyventi be vadovėlio? Ar tai, ką laikai rankose, padeda gyventi čia ir dabar, o gal kreipia žvilgsnį į ateitį? Ar dažnai sakai „netinkamas“, „blogas“, „sunkus“, „perkrautas“, „neįdomus“? Ar dėl to ir gyvenimas per pamoką tampa toks?

Daugybę kartų bandžiau sau atsakyti į šiuos klausimus. Ir tada, kai dar šventai tikėjau autoritetais, o jų sukurtus vadovėlius laikiau Mokytojo Biblija. Ir tada, kai gyvenimas per pamoką bei patirtis vertė rinktis iš daugelio vadovėlių tą, kuris tiktų tik mums – mano mokiniams ir man. Ir tada, kai iniciatyvūs, kūrybingi žmonės pakvietė prisidėti ir kurti SAVAĮJ vadovėlį. Ir dabar, kai jau ne vieną sukurtąjį varto ir kolegos mokytojai, ir mokiniai. Gal tik klausimai ėmė skambėti truputį kitaip, nes žinau, kiek žmonių atiduoda savo gyvenimo valandas, dienas, o dažnai ir naktis tam, kad gimtų Vadovėlis. Kad kiekvienas, paėmęs jį į rankas, jaustųsi pasirengęs gyvenimui per pamoką, o galbūt ir gyvenimui apskritai. Gyvenimui, kuriame klausomasi, kad išgirstum, skaitoma, kad patirtum, rašoma, kad pasidalytum, kalbama, kad bendrautum, veikiama, kad klestėtum, kuriama, kad gyventum.

Noriu tikėti, kad ir Tavo, Kolega, prisilietimas prie mūsų bendro darbo taps nauju kūrybišku gyvenimu pamokoje. Tad geros kelionės su vadovėliu В добрый путь!

Danguolė Bučienė

„Šok“ serijos vadovėlis – Europinio konkurso prizininkas

„Šviesos“ leidyklos išleistas serijos „Šok“ trečiųjų mokymo metų vadovėlio komplektas „V dobryj put!“ (autorės – Jelena Brazauskienė, Danguolė Bučienė, Natalija Klorienė) Frankfurto knygų mugėje pelnė 2011 m. Europos mokomosios literatūros leidėjų grupės (EEPG) vadovėlių konkurso apdovanojimą. Atsižvelgiant į turinį, struktūrą, amžiaus tarpsnio ypatumus, pažinimo kompetencijų ugdymą, meninį apipavidalinimą, iliustracijas ir į kitus šiuolaikiško vadovėlio vertinimo kriterijus, komplektas buvo įvertintas bronz.

Konkursui pateiktos visos komplekto dalys: vadovėlis (1-oji ir 2-oji knyga), pratybų sąsiuvinis, mokytojo knyga ir kompaktinė plokštelė.

Apie EEPG organizuojamą „Geriausio Europos vadovėlio“ konkursą:

EEPG buvo įkurta 1991 metais ir vienija 22 Europos leidyklas. Iki 2008 m. konkurse turėjo teisę dalyvauti tik EEPG nariai, tačiau nuo 2009 m. – visi Europos mokomosios literatūros leidėjai.

„Šviesos“ leidyklos direktorei Astai Verkienei apdovanojimą įteikė Heseno federacinės žemės Švietimo ministro pavaduotojas J. Mejeris-Šoltenas (J.Meyer-Sholten)

ATSPINDYS

Padėkite man tapti savarankiškam

Tikriausiai keistai skambėtų vaiko prašymas padėti jam tapti savarankiškam, nors, kita vertus, nuo pat mažens jis savo veiksmis to siekia, net pyksta, jei trukdoma jam pačiam ką nors atlikti. Kartais svarstau, kas atsitiktų, jei augančiam vaikui šalia esantys artimieji suteiktų visišką laisvę... Dauguma tėvelių turbūt atsakytų, kad tokios laisvės padariniai būtų liūdni: daiktų gadinimas, vaiko traumos, sužalojimai ir daug kitų nemalonių dalykų. Tačiau pakreipkime mintis kita linkme. Jei sukurtume ne sau, o vaikui patogesnę aplinką, kurią jis pats galėtų tyrinėti, pažinti, jausti ir atrasti?...

Šiuo trumpu įvadu norėčiau paskatinti jus įsivaizduoti vaiko pasaulį, kurį dažnai įspaudžiame į tam tikrus, mums priimtinus rėmus, padedančius patogiai gyventi. Tačiau kyla klausimas, ar tai netrukdo mūsų vaikams, ar skatina juos mūsų sukurtoje aplinkoje jaustis šeiminingais, atsakingais už tai, kur ir kaip gyvename, kokias pareigas atliekame, kokiais darbais dalijamės ir pan. Gal reikėtų atidžiau žvelgti į vaiko pasaulį, gal vertėtų dažniau ieškoti raktų, atveriančių galimybes savo vaiką auginti atsakingu ir savarankišku žmogumi.

Ieškokime galimybių kartu...

Skirkime pakankamai laiko vaiko įgūdžiams formuoti. Kad vaikas suprastų, jog pats privalo atlikti tam tikrus darbus, jis turi kurį laiką treniruotis. Su šiuo teiginiu turbūt visi sutinka. Tačiau ką matome praktikoje? Jei šeima kur nors skuba, dažnai vaiko pareigas atlieka mama, tėtis, močiutė, senelis ar pan. Tik ne pats vaikas, nes „jis užtrunka ilgiau“. Lovos nepasiklojo, nes per vėlai atsikėlė, batų neužsirio, nes šeima jau prieš kurį laiką turėjo būti numatytoje vietoje, namų darbus paruošė kas nors kitas, nes vaikas jau prieš valandą turėjo miegoti. Argi ne dažnas šeimos gyvenimo scenarijus? O paskui, kai vis augantis vaikas taip pat randa daug paaiškinimų, kodėl nesuplovė indų, neišmoko pamokų, neišnešė šiukšlių – mes pykstame, kreipiamės į konsultantą, klausiamo, ką daryti, kad vaikas taptų atsakinga ir savarankiška asmenybe. Nekaltinu ir neteigiū, kad

gyvenimas yra idealus ir niekada nepasitaiko išimčių, tačiau kai kuriais atvejais tos išimtys tokios dažnos, kad tampa taisyklėmis. Todėl siūlau, kad, nutarę formuoti vaiko įgūdžius, įpročius, pareigas, pirmiausia leistumėte jam pakankamai treniruotis, t.y. kartoti ir kartoti.

Stiprinkime ir skatinkime sėkmingus veiksmus. Kaip ir kiekvienas iš mūsų, taip ir vaikas, sėkmingai atlikęs užduotį ar padaręs su-tartą darbą, laukia įvertinimo. Tai gali būti malonus pastebėjimas, šypsena, apkabinimas, padėka ir dar daug įvairiausių galimų įvertinimo būdų. Tačiau, dažnai bendraudama su šeimomis, atkreipiu dėmesį, kad teigiami dalykai lieka nepastebimi arba tyliai ir prabėgomis pasakomi. Taip neturėtų būti. Atsiminkime vieną taisyklę: skatiname tokį elgesį, kokio norėtume, tokį, kurį vertiname kaip tinkamą. Tad jei dažnai vaiką kritikuosime, pabrėšime, kas negerai, ką bloga jis padarė, kaip jam nesiseka, pastebėsime, kad nesėkmių daugės, nes ko tikimės, tai ir gauname. O nesėkmės paprastai neigiamai veikia vaikus: jie nebenori imtis naujos veiklos, nebando dar kartą padaryti, kas nepavyko. Tai silpnina ir pasitikėjimą savimi. Aišku, kitas kraštutinumas, kai vaikas nežino, ką daro ne taip. Jis nuolat giriamas kaip gražiausias, geriausias, šauniausias, sumaniausias ir pan. O tai formuoja nuostatą, kad jis niekada neklysta ir yra tobuliausias. Kaip žinome, tobulų žmonių nėra. Tad bandykime ieškoti aukso viduriuko. Leiskime vaikui klysti, leiskime pajusti sėkmę, atkreipdami dėmesį į jo atliktus darbus, užduotis. Būkime konkretūs, vertinkime tam tikrą jo elgesį, darbą, juk kaip asmenybė jis mums visada bus mylimiausias ir geriausias.

Parodykime vaikui, kad jis daug ką gali atlikti pats. Jau anksčiau esu minėjusi apie vaiko aplinkos suaugusiųjų pagalbą, kai kur nors skubame, nespėjame, o vaikas tuo metu jaučiasi sumišęs, jei jam skirtus darbus staiga padaro kas nors kitas. Tokiu savo elgesiu dažnai parodome, kad vaiku nepasitikime, nuogaustaujame, jog jis nespės, nepadarys taip, kaip reikia. Tiesiog verčiame jį jaustis nen-kavertį, neįgalų toje situacijoje, o juk jis atsimena, kad buvome sutarę dėl jam skirtų darbų, kuriuos jis turėjo atlikti. Kita vertus, kiekvieno amžiaus tarpsnio vaikams keliamos tam tikros fizinės, psichologinės ir socialinės užduotys. Atitinkamu metu vaiką mokome sėdėti, vaikščioti, važiuoti dviračiu, bendrauti su kitais, žaisti ir pan. Supraskime, kad turime leisti vaikui augti ir bręsti, būdami

kantrūs, jį mokydami ir skirdami laiko išmokti tam tikrų dalykų bei juos pritaikyti. Jei to nedarysime, turėsime daug sunkumų ir patys, ir mūsų vaikai.

Kad namų darbai nevirstų mamų darbais. Vaikui pradėjus lankyti mokyklą, viena svarbiausių tėvelių užduočių – mokyti vaiką mokytis. Nuo pat mokslo metų pradžios turite vaikui aiškinti, kad klasės ir namų darbai skiriami jam, kad jis atsakingas už tai, kad mokykloje mokytųsi, kad žymėtųsi, kokių reikia papildomų žinių užduotims atlikti. Dažniausiai šito siekiant, reikia laiko ir pastangų. Atėjimas į mokyklą vaiko gyvenime ypač svarbus žingsnis, kurį lydi nerimas, baimės, smalsumas, noras užaugti. Vaikas turi adaptuotis. Paprastai reikia adaptuotis ir tėveliams. Naujas režimas, namų darbai, troškimas, kad vaikas pasirodytų puikiai... Ir kartais dėl to stengiamasi ypač daug padėti vaikui namie. Didžiulės tėvelių pastangos daugiausia būna sėkmingos, ir vaiko mokymosi motyvacija stiprėja. Deja, pasitaiko, kad tiek daug mokydami, vaikas nebežino, ką veikti per pamoką, jam nuobodu, jis viską jau yra išnagrinėjęs ir atlikęs namie. Kartais vaiko namų darbai būna tik ištaisomi nena-grinėjant klaidų. Tai problema. Tiesiog darbas atliekamas už jį. Pakaks kelių tokių kartų, ir vaikas pyks, jei bus liepiama dirbti pačiam, nes kiekvienas nori eiti lengvesniu keliu.

Jei norite vaiką išmokyti mokytis savarankiškai, skatinkite jį pažinti save. Aptarkite su vaiku, koks laikas tinkamiausias mokytis, paklauskite, kokios reikia jūsų pagalbos, stebėkite, kas jam padeda mokymosi procese, kokios papildomos priemonės palengvina mokymąsi. Aiškinkitės, kurie mokomieji dalykai sekasi, motyvuokite jį, atkreipdami dėmesį, kad jis keičiasi, įgyja daugiau žinių, patirties, tampa įdomesnis pašnekovas. Štai svarbūs iššūkiai tėveliams, kurie leis vaikui tobulėti ir būti atsakingam ateityje už savo mokymąsi.

Ir pabaigai... Kiekviena šeima – atskiras pasaulis su savo taisyklėmis, vertybėmis, tradicijomis ir nuostatomis. Kiekvienoje šeimoje išbandomi įvairiausi vaikų auklėjimo būdai. Dalis tų būdų veikia puikiai, kiti gali būti ir nesėkmingi. Šis straipsnis – tai galimybė stabtelėti, perskaityti, pasitikrinti ir galbūt atrasti tai, ko dar nebandėte, tai, kas galėtų jūsų vaikams įkvėpti dar daugiau drąsos būti savarankiškesniems...

Psichologė Asta Blandė

Emocinis intelektas

Šiuo metu visi tik ir kalba apie emocinį intelektą ir jo svarbą. Puiku. Puiku, nes manau, kad Lietuvoje du iš trijų suaugusiųjų turi emocinių problemų, ir tik todėl, kad niekada nesame kalbėję apie savo emocijas, niekada nesame jų įvardiję. Štai visai neseniai vienas pažįstamas parašė emocingą straipsnį, kuris tarsi įžeidžia tradicines lietuvių vertybes. Ir ką jūs sau manote? Žmonės, užuot klausę, kodėl jo tokia nuomonė, sumalė jį į miltus, išvadino paskutiniaisiais žodžiais, net ir grasinimų sulaukė. Ar tai – sveikos visuomenės požymis? Ar tai žmonių, gebančių gerbti kitą nuomonę, elgesys? Drįstu abejoti. Ir tai dažnai pasitaiko. Pabandykite pasakyti kokiais nors jaunai mamai, kad dvejų metų motinystės atostogos – nesąmonė. Tuoj pat ji skutelius sudraskys! O tą mamą mato, nors ir mažas, bet labai imlus vaikas. Ir mokosi. Ir dedasi viską į savo galvelę, formuojasi bendravimo su kitais įgūdžius ir įpročius.

Nežinome, ką daryti, kai sukyla mūsų pačių emocijos, o pamatę pikta, pavydų ar suirzusį vaiką, vis dar įkišame trigrašį, kad jis – blogas vaikas. Taip ir klijuojame etiketes į kairę ir į dešinę.

Neabejoju, kad visi normalūs tėvai ir pedagogai nori su vaikais elgtis sąžiningai, kantriai ir pagarbiai. Tačiau ar visi, užplūdus emocijoms gebame tokie būti?

Žmogus yra socialinė būtybė. Norime to ar nenorime, tačiau gyvename ne vieni. Galime būti itin vieniši, tačiau vis vien turime ryšį su aplinkiniu pasauliu. Vieniši žmonės paprastai nėra laimingi, jiems reikia bendravimo, reikia *genties*. Sėkmingas gyvenimas genityje neįmanomas be emocinio intelekto. Kas tas emocinis intelektas? Štai žymus amerikiečių psichologas Danielis Golemanas (*Daniel Goleman*) teigia, kad emocinis intelektas apima penkias sritis. Pirmiausia – *savivoka*: žmogus turi susigaudyti savo jausmuose, suprasti, kodėl pyksta ar džiaugiasi. Suvokęs, ką jaučia, gali tuo pasinaudoti ir pakreipti reikiama linkme. Toliau – *savireguliacija*. Žmogus teigia, kad negalima neigiamoms nuotaikoms duoti laisvės. Yra užduočių, kurias privalo įgyvendinti. Tas emocijas, kurias trukdo, reikia tramdyti. Trečia sritis – *motyvacija*: savo pomėgių naudojimas, norint save išjudinti ir nukreipti tikslų siekiams. Savivoka, savireguliacija ir motyvacija apibrėžia tai, kaip žmogus tvarkosi pats su savimi. Ketvirta sritis – *empatija*: atjauta, įsijautimas į kitų žmonių emocinę būseną, gebėjimas atsižvelgti į jų požiūrį. Penkta sritis – *visuomeniniai* įgūdžiai: tinkamas bendravimo emocijų valdymas ir tikslus visuomeninių situacijų bei tinklų perpratimas. Akivaizdu, jog nėra ir negali būti paprasta, nes emocinio intelekto lavinimas – ne vienos dienos ar vienerių metų darbas.

Kadangi ne vienerius metus kalbu apie emocinį intelektą, noriu pabrėžti, kad investicijos į emocinio intelekto lavinimą atsiperka su kaupu. Moksliniai tyrimai rodo, kad aukštesnio emocinio intelekto vaikai tampa atsakingesniais, rūpestingesniais, laimingesniais (mano esantys) suaugusiais. Be to, jie dažnai eina aukštesnes pareigas darbe, lengviau susidoroja su savo gyvenimo uždaviniais. Kokių gebėjimų reikia vaikui, kad teigtume, jog jo emocinis intelektas yra aukštesnis negu vidutinis?

Jis privalo turėti šiuos gebėjimus:

- kontroliuoti impulsus;
- laukti apdovanojimo;
- susikurti motyvaciją;
- „skaityti“ kitų žmonių emocijas;
- „susidoroti“ su sėkme;
- įveikti nesėkmę.

Taigi kalbame apie savo impulsų valdymą, apie santykių valdymą, apie savęs ir kitų pažinimą, apie elgesio keitimą. Žmogus, užuot leidęs prasiveržti bet kokia forma emocijų vulkanui arba visiškai jas tramdęs, tiesiog įsisąmonina tai, ką jaučia, geba savo jausmus nukreipti tinkama linkme ir nesileidžia jų valdomas. *Vaikystės Sode* vaikams nuolat kartojame: *Suprantu, kad pyksti, tačiau kaip turėtum elgtis, kad supykęs nekąstum, nemuštum, nespirtum* ir pan.

Vaikai dažniausiai mokosi stebėdami, todėl būtent iš mūsų, pirmųjų savo pedagogų, jie gauna gebėjimų pradmenis: kontroliuoti impulsus, laukti apdovanojimo, susikurti motyvaciją, „skaityti“ kitų žmonių emocijas, „susidoroti“ su sėkme ir su nesėkme. Taigi gyvybiškai svarbu, ką sakome ir darome matant vaikams. Žymus amerikiečių psichologas, profesorius Džonas Gotmanas (*John Gottman*), tyręs daugybę šeimų, sako, kad visas šeimas galima skirstyti į dvi kategorijas: tuos, kurie moko vaikus įvardyti emocijas ir tuos, kurie nemoko. Tuos, kurie moko, jis vadina „EMOCIJŲ TRENERIAIS“. Šie suaugusieji neneigia ir neignoruoja vaikų pykčio, liūdesio ar baimių. Jie žiūri į emocijas kaip į natūralią gyvenimo eigos dalį ir išnaudoja emocijų proveržius gyvenimo pamokoms ir santykiams stiprinti. Pirmiausia turime įsisąmoninti, kad emocijų proveržių akimirks – tai metas, kai vaikams labiausiai mūsų reikia. Kodėl? Nes tada galime vaikui pasakyti, kad *viskas bus gerai*, kad *aš tavę myliu*, kad *gyvenime pasitaiko visko*. Ką vietoj to darome?

Ogi dažniausiai, kai netikėtai prasiveržia vaiko emocijos (gėda, pyktis, baimė), neigiamai ir ignoruojame, sakome, kad „nieko baisaus“, kritikuoju (yra net tokių, kurie baudžia!). Esama ir tokių tėvų bei pedagogų, kurie supranta, kad vaikas turi įvairių emocijų ir jaučia jam empatiją, tačiau nepadedą ieškoti išeities iš situacijų ir neapibrėžia vaiko elgesio ribų.

Kaip galime padėti vaikui? Pavyzdžiui, supykusiam vaikui, kuris nenori eiti į darželį, tėvai arba pedagogai:

- įvardija jausmą;
- padeda vaikui jį įvardyti;
- leidžia išsikalbėti;
- priglaudžia vaiką (jei jam to reikia);
- parodo, kad gerbia vaiko jausmus;
- brėžia ribą: rodo dėmesį, tačiau leidžia suprasti, kad nelaužys susitarimo (vaikas vis vien eis į darželį).

Šie žingsniai padeda suprasti jausmus, moko empatiškai klausytis, skatina vaiką rasti žodžius, kuriais jis gali nusakyti savo jausmus ir neperžengti taisyklių ribų. Didžiausia bėda – kraštutinumai, kai jausmai draudžiami arba kai jie užvaldo (ir keičia) šeimos gyvenimą.

Dažnam kyla klausimas, kodėl reikia su vaikais kalbėtis apie visus jų jausmus – juk tai „suryja“ begalę laiko. Tačiau tyrimai rodo, kad vaikai, kurie apsupti tokių pedagogų ir tėvų:

- yra geresnės fizinės sveikatos;
- pažangiau mokosi;
- geriau sutaria su kitais vaikais;
- turi mažiau elgesio problemų ugdymo įstaigose;
- rečiau griebiasi agresijos;
- yra atsparesni neigiamiems jausmams (greičiau nusiramina po pykčio priepuolio, geriau susidoroja su stresinėmis situacijomis ir pan.);
- yra geresnės emocinės sveikatos.

Kita vertus, emocijų įvardijimas nėra panacėja. Tai nereiškia, kad nebus konfliktų, pikty žodžių, nuoskaudų, liūdesio ar streso. Konfliktas – gyvenimo kasdienybė. Tačiau, pradėję įvardyti emocijas ir kalbėti apie jas su vaikais, tapsite artimesni, o suartėjus visos problemos atrodo lengviau išsprendžiamos.

Yra manančių, kad emocijų įvardijimas ir kalbėjimas apie jas tarsi užgožia auklėjimą. Priešingai. Kalbėdami su vaikais, būsite artimesni, galėsite aktyviau dalyvauti, formuodami vaiko asmenybę, nes vaikas paprasčiausiai jums pasitikės. Kai yra savitarpio pasitikėjimas, prirėkus galite būti griežti. Galite pasakyti, kad vaikas klysta. Jūs nebijote brėžti ribų. Jūs nebijote pasakyti, kai vaikas jus nuvilia, kai matote, kad jis galėjo padaryti kai ką geriau. Dėl emocinio tarpusavio ryšio jūsų žodžiai yra svarbūs vaikui. Jam rūpi, ką jūs galvojate, ir jis nenori jūsų nuvilti.

Visa tai, be abejo, reikalauja daug pastangų. Kita vertus, ką darome, kai norime, kad vaikas puikiai žaistų krepšinį? Manau, kad tokiu atveju stengiamės, kad jis treniruotųsi, motyvuojame, raginame, vežiojame į treniruotes, investuojame, ar ne? Jeigu norime, kad vaikas šoktų? Darome tą patį! Visai tas pat ir dėl emocijų: atsitartojame rankoves ir dirbame. Geriausiai žaidimo taisyklės nustato tėvai, todėl būtinas ugdymo įstaigos ir tėvų bendradarbiavimas. Jeigu tėvai to nedaro, tai ugdytojų užduotis – stengtis, kad jie pradėtų tai daryti. Mums reikia įveikti stereotipus, kad vaikas mažas, neracionalus, nepatyręs, o jo jausmai – tik užgaida. Turime išgirsti ne tik tai, ką vaikas sako, bet ir tai, ką jaučia. Turime išmokyti kritikuoti ne vaiką, o jo netinkamą elgesį.

Taigi pradėkite nuo empatijos, tapkite vaikų sąjungininkais, o ne priešininkais, pastebėkite ir įvardykite vaiko jausmus, pažinkite vaikus ir juos pažinę suartėkite su jais (štai jums ir individualizacija, apie kurią kalbama nuo Nepriklausomybės pradžios), spręskite problemas, nepamiršdami brėžti ribų. Atsiminkite, kad vaikai taip pat mokosi iš savo klaidų, o jų jausmai ir rūpesčiai nėra „vaikiški“. Sėkmės.

Dr. Austėja Landsbergienė

Raimonda Ragauskienė ir kt. Lietuvos didikai

Formatas 21x27,6 cm, spalvota, 232 p., iliustruota, kietais viršeliais, „Šviesa“, 2011

Iliustruotame enciklopediniame žinyne pristatoma dvidešimt įtakingiausių Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės didikų giminių, aptariama jų kilmė ir genealogijos linijos, herbai ir titulai, pagrindinės valdos ir dvarai, supažindinama su žymiausiais giminių atstovais, jų visuomenine-politine ar karine karjera, nuopelnais kultūrai. Skaitytojai sužinos apie savito Lietuvos diduomenės luomo raidą, konkurencines kovas dėl valdžios įtakos, tarpusavio giminystės ryšius, indėlį į valstybės gyvenimą.

Gintautas Zabiela ir kt.

Lietuvos pilys ir tvirtovės

Formatas 28x21 cm, spalvota, 208 p., iliustruota, kietais viršeliais, „Šviesa“, 2011

Pilys – įtvirtintos praeities valdovų ir didikų rezidencijos – daugialypis fenomenas. Tai ir didingi architektūros paminklai, ir istorijos liudytojai, ir karybos istorijos atspindys, ir neatskiriama gamtinio, kultūrinio kraštovaizdžio dalis.

Knygos „Lietuvos pilys ir tvirtovės“ autoriai, skirtingų sričių specialistai – geologas, archeologas, karo istorikas, istorikas – padės kuo plačiau suvokti šį fenomeną. Leidinyje aptariama gamtinė piliakalnių kilmė, atskleidžiama pilių ir kitų gynybinių įtvirtinimų raida nuo pirmųjų įtvirtintų gyvenviečių iki istorinių laikų pradžios pilių, apžvelgiamos Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės pilys ir tvirtovės, taip pat ir buvusios Prūsijos teritorijoje.

Knyga gausiai iliustruota pilių, piliakalnių nuotraukomis ir rekonstrukcijomis, pilių brėžiniais, piešiniais, senosiomis graviūromis, archeologinių radinių nuotraukomis.

Leidyns skiriamas plačiajai visuomenei – visiems, kurie domisi istoriniu ir kultūriniu senosios Lietuvos paveldu.

Kvalifikacijos kėlimo sėkmė – tikslingas atsakas į iššūkius mokytojui

Mokytojų darbas labai svarbus, nes daro įtaką mokyklos veiklos sėkmei. Visų organizacijų veikla kreipiasi siekti gerų rezultatų, garsinti mokyklos vardą, patrauklumą. Pripažinkime, jog sparčiai kintančiame pasaulyje reikia mokyklos ir kvalifikacijos tobulinimo(si) srities permainingų. Šių dienų mokyklos dažniausiai nestokoja šiuolaikinių mokymo(si) priemonių, turtingos edukacinės aplinkos, atitinkančios mokinių mokymo(si) poreikius. Tam skiriama daug lėšų. Paradoksas, bet dažnai tenka girdėti, kad naujovės taikomos nevisapusiškai ir nepakankamai padeda suteikti reikiamų kompetencijų mokiniams. Dabartinė visuomenė apibrėžiama epitetu „vartotojiška visuomenė“, po kuriuo slypi aplinkinių daiktų ir prekių gausa, o žmogui paliekamas antraeilis vaidmuo. Ar mokymosi aplinkos turinimo investicijos yra proporcingos toms investicijoms, kurias gauna mokytojas, dirbantis toje aplinkoje? Ar investuojama tikslingai?

Suvokdami, kad mokytojams, kurie ugdo būsimąją kartą, reikia įgūdžių, padedančių gerai jaustis, „Šviesos“ leidyklos Mokymo centro darbuotojai, bendradarbiaudami su tarptautinėmis kompanijomis (*Promethean*), šalies aukštosiomis mokyklomis (Vilniaus pedagoginiu universitetu), bendrojo lavinimo mokyklomis, mokytojais, ieško atsakymų į klausimą – kaip keisti mokytojų, mokyklų vadovų kvalifikacijos tobulinimą(si), kad jie darbe jaustųsi saugiai ir galėtų gerinti mokinių mokymosi rezultatus. Mokytojo saugumui užtikrinti diegiant naujoves siūlomos naujos kvalifikacijos tobulinimo(si) programos, jų įgyvendinimo formos.

Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sampratoje pabrėžiamas pedagogo pavyzdys mokiniams, taip pat įvairiausių kompetencijų (bendrųjų, dalykinių, pedagoginių, psichologinių, didaktinių, vadybinių, kūrybinių, socialinių), susijusių su pedagogo pareigomis, ugdymas ir raiška. Nuolatine kaita, kasdieniai darbo iššūkiai mokyklos vadovui ir mokytojui kelia įtampą ir nerimą, atsakymų paieška – sekina.

Švietimo ir mokslo ministerijos akredituotas bene naujausias Lietuvoje „Šviesos“ leidyklos Mokymo centras, atsiliepdamas į iššūkius pedagoginei bendruomenei, bendradarbiaudamas su vienminčiais, kuria ir įgyvendina kvalifikacijos tobulinimo(si) programas, atitinkančias mokytojo, mokyklos poreikius. Programų įgyvendinimo

siektinas rezultatas – tvarūs, kūrybiškai ir naujoviškai taikomi mokytojų gebėjimai ir nuostatos, atitinkančios naujos mokinių kartos poreikius, užtikrinančios gerą mokyklos bendruomenės savijautą.

Šis siekis skatina kartu su atskirų mokyklų (aukštųjų ir bendrojo lavinimo) dėstytojų, mokytojų bendruomenėmis mokyklose organizuoti tik pagal jų poreikius individualius mokymus, seminarus, konsultacijas, kursus (toliau – renginius). Individualaus turinio mokymus Mokymo centras yra surengęs Vilniaus pedagoginiame universitete, įvairiose bendrojo lavinimo mokyklose. Šis bendradarbiavimas būna veiksmingas, kai Mokymo centro renginiai, programos derinamos su mokykla, aptariami mokyklos lūkesčiai ir pateikiama individuali programa. Rezultatai vertinami pasibaigus renginiui. Planuojama sukurti priemones, kuriomis būtų įmanoma įvertinti mokytojo įgytų gebėjimų įtaką ugdymo proceso pokyčiams mokykloje. Tai padėtų tikslingiau rengti kvalifikacijos tobulinimo(si) programas. Mokytojo ir mokyklos kvalifikacijos tobulinimo(si) poreikių nustatymas ir Mokymo centro pasiūla – vientisas procesas.

Suvokdami, kad dabar kvalifikacija kartais keliama fragmentiškai, manome, jog ateityje ji turėtų būti keliama sistemingiau.

Mokykloms, kuriose tikslingai numatomi mokytojų, pedagoginių darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo(si) poreikiai ir tikslai, Mokymo centras pasirengęs siūlyti individualias kompleksines mokytojo, mokyklos, visų savivaldybės mokyklų kvalifikacijos tobulinimo(si) programas, užtikrinančias mokyklos tobulėjimą.

Kompleksinė mokymų programa daro ne tik tiesioginį (įgūdžių tobulinimo), bet ir motyvacinį poveikį (leidžia mokytojams jaustis saugesniems, reikalingiems, patenkintiems darbu). Toks kompleksinės programos turinys sudaromas atsižvelgiant į individualų mokyklos poreikį pagal Mokymo centro siūlomą individualią kompleksinę atskirų modulių programą, į kurią įeina: kompiuterinis raštingumas (konkretaus individualaus turinio); naujai mokyklose pradėjusių dirbti mokytojų įvadinis mokymas; vidinis planavimas (nuo klasės vadovo plano iki mokyklos strateginio plano); komandinis darbas; sėkmingos pamokos organizavimas (pamokos uždavinys, individualizavimas ir diferencijavimas, pasiekimų ir pažangos

vertinimas ir kt.); projektų vadyba; psichologiniai mokymai (konfliktų valdymas ir sprendimas, streso valdymas, jausmų pažinimas, agresyvių vaikų ugdymas); specialiųjų poreikių mokinių ugdymo ypatumai („I pagalbą mokytojui“); IKT taikymas ikimokykliniam ir priešmokykliniam ugdymui; darbo su įvairiomis mokomosiomis priemonėmis (vadovėlių komplektais, ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo priemonėmis) metodai (programos skiriamos įvairių dalykų mokytojams); darbo kodekso įgyvendinimo temos mokyklų vadovams (darbo sutartys ir darbo santykiai, mokyklos vidaus dokumentų rengimas ir t.t.) ir kt.

Pabrėžiame, kad Mokymo centras kompleksinei mokytojų ir mokyklos mokymo programai įgyvendinti siūlo lektorius, konsultantus praktikus, aukštųjų mokyklų dėstytojus, netradicines mokymų formas. Mokymasis pagal kompleksinę programą yra tęstinis, gali trukti ištiesus metus. Toks kvalifikacijos kėlimas (mokymai, konsultacijos ir savarankiškas darbas) padeda siekti geresnių rezultatų, suteikia galimybių mokymų metu nuolat konsultuotis nuotoliniu būdu. Visos mokyklos bendruomenės mokymasis drauge siekiant tų pačių tikslų gerina tarpusavio bendravimą, įvairina mokytojų veiklą, kurios pokyčius jaučia mokiniai per kiekvieną pamoką.

Mokymo centras skatina prasmingai naudoti mokytojų kvalifikacijos tobulinimo laiką ir lėšas.

Arūnas Serneckas,

„Šviesos“ leidyklos Mokymo centro vadovas

Kompanijos *Promethean* konsultantė Inna Stivens (penkta iš dešinės) per Vilniaus pedagoginio universiteto dėstytojų mokymo seminarą 2011 m. rugsėjo mėnesį. Z. Juškenienės nuotrauka

Kompleksinis sprendimas mokykloms

Praėjusiame „Šoktono“ numeryje (<http://www.sokvadoveliai.lt/uploads/documents/www.nr11.pdf>) paskelbtas straipsnis „Sprendimas mokyklai: informacinės technologijos, skaitmeninis turinys, mokytojų mokymai“ sulaukė nemenko skaitytojų susidomėjimo. Atsakome į dažniausius jų klausimus.

Kas sudaro „Šviesos“ leidyklos pristatomą kompleksinį sprendimą mokykloms?

Kompleksinį sprendimą sudaro:

- Techninė ir programinė įranga:
 - a) interaktyvioji sistema *Promethean* (interaktyvioji lenta *Promethean* ir jos priedai: *ActivWand rašiklis-rodyklė*, *ActiView kamera*, *ActivSlate* planšetė; aktyvaus dalyvavimo ir apklausos sistemos *Activote* ir *ActivExpression*);
 - b) programinė įranga *ActivInspire*;
 - c) 5 metų įrangos aptarnavimo garantija ir specialistų konsultacijos.

- Skaitmeninis mokymo(si) turinys (nemokamas „Aktyviųjų pamokų“ rinkinys).

- Mokytojų mokymai (nemokami, trunka 6 val.).

Ką vadinate skaitmeniniu mokymosi turiniu?

Kam jis skiriamas?

Skaitmeninis mokymo(si) turinys – įvairių mokomųjų dalykų pateiktys, skiriamos aktyviam mokymuisi klasėje naudojant interaktyviąją lentą.

Parengti ir pateikti naudojimo scenarijai – metodinė pagalba mokytojui, rengiantis pamokai ir per pamoką.

Kuo ypatingas „Šviesos“ leidyklos parengtas skaitmeninis turinys?

- Atitinka *Bendrašias ugdymo programas*.
- Papildo vadovėlio komplektą (tam tikrai klasei, dalykui) interaktyviosiomis užduotimis, tiesioginėmis interneto nuorodomis į mokomuosius objektus, „judančiais“ vaizdais, garsais ir kt.
- Pasižymi tikslinga temų, medžiagos iš vadovėlio komplekto atranka ir pateikimu, technologinių metodų bei įrankių pritaikymu.
- Parengta atsižvelgiant į mokinių amžiaus tarpsnio ypatybes, jų turimą patirtį (mokinių amžių atitinkanti vaizdinė medžiaga, tekstas, siūloma veikla), skirtingus mokymosi stilius (įvairi mokomoji medžiaga).

- Siūlomos įvairios veiklos, užduočių atlikimo būdai (diferencijavimo ir individualizavimo galimybės).

- Interaktyviųjų temų ar pamokos skaidrių pateiktį sudaro 8–12 skaidrių, skiriamų mokiniams sudominti, temai aktualinti, naujai medžiagai pateikti, žinioms ir gebėjimams įtvirtinti, vertinti, įsivertinti.

- Interaktyviųjų skaidrių pateiktys kuriamos *ActivInspire* programa, kuria paprasta ir patogiu naudotis.

- Pateiktų naudojimo scenarijai (parengti *Word* formatu) taupo mokytojo rengimosi pamokoms, per kurias naudojama interaktyvioji lenta, laiką.

- Scenarijuje mokytojui pateikiama bendroji informacija (pamokos tema, priemonės, mokinių pasiekimai, mokymosi uždaviniai) bei kiekvienos skaidrės naudojimo per pamoką aprašai – metodinės ir technologinės rekomendacijos (kokias veiklas, veiksmus atlikti interaktyvioje lentoje ir kaip).

Kokios skaitmeninio mokymo(si) turinio naudojimo galimybės? Mokytojas gali įvairiai taikyti parengtą skaitmeninį turinį per pamokas:

- visas pamokas skiriamas pateikties skaidres;
- pasirinkti tik tam tikras skaidres ir jas pritaikyti. Mokytojas gali koreguoti parengtą skaitmeninį turinį pagal savo ir klasės mokinių poreikius:
- keisti arba papildyti turimais ištekliais (dokumentais, vaizdais, tekstais, videomedžiaga, sukurtomis užduotimis, nuorodomis ir kt.).

Kuo gali būti naudingas skaitmeninis mokymo ir mokymosi turinys per pamokas?

- Stiprinama mokinių mokymosi motyvacija (pritaikomos šiuolaikiškos technologijos, patrauklus, įdomus procesas, geros emocijos ir kt.).
- Mokiniai įtraukiami į aktyvią mokymosi veiklą (pažinti, spręsti problemas, kurti ir kt.).
- Lengvinamas silpnesnių gebėjimų mokinių suvokimas.
- Įvairių mokymosi stilių mokiniai įgyja daugiau galimybių mokytis ir išmokyti (vaizdu, sąlyčiu ar judesiu, veikla ir t.t.).

- Užtikrinamas greitas grįžtamasis ryšys (lengvėja vertinimas ir įsivertinimas).

Kokiems dalykams ir prie kokių vadovėlių parengtas skaitmeninis turinys?

Skaitmeninis mokymo(si) turinys parengtas prie šių mokomųjų dalykų vadovėlių komplektų:

- I klasės integruoto lietuvių kalbos, pasaulio pažinimo, matematikos („Pupa“, „Gilė“, „Riešutas“ I klasei);
- V ir VI klasės gamtos ir žmogaus („Mokslininkų pėdomis“ V ir VI klasei);
- V ir IX klasės matematikos („Formulė“ V klasei, „Matematika“ IX klasei);
- IX klasės biologijos („Biologija“ IX klasei).

„Šviesos“ leidyklos švietimo koordinatoriai mokytojams suteiks visą reikiamą informaciją.

Eglė Miškinytė
el. p. e.miskinyte@sviesa.lt
tel. 8 687 93943
Vilnius, Trakai,
Šalčininkai

Agnė Krutulienė
el. p. a.krutulienė@sviesa.lt
tel. 8 620 52076
Kaunas, Jonava, Kėdainiai,
Raseiniai, Jurbarkas

Jolita Baziulienė
el. p. j.baziulienė@sviesa.lt
tel. 8 612 70971
Klaipėda, Palanga,
Kretinga, Skuodas,
Mažeikiai, Plungė,
Telšiai, Rietavas,
Neringa, Šilutė,
Tauragė, Pagėgiai

Dainius Kulbis
el. p. d.kulbis@sviesa.lt
tel. 8 616 2502
Panevėžys, Pasvalys, Biržai, Pakruojis,
Radviliškis, Šiauliai, Joniškis, Kelmė,
Akmenė, Naujoji Akmenė

Giedrius Vidžiūnas
el. p. g.vidziunas@sviesa.lt
tel. 8 620 19630
Ukmergė, Molėtai, Širvintos,
Švenčionys, Utena, Anykščiai, Kupiškis,
Rokiškis, Zarasai, Ignalina, Visaginas

Jurgita Skominienė
El. p. j.skominienė@sviesa.lt
Tel. 8 698 74692
Marijampolė, Šakiai, Vilkaviškis,
Kalvarija, Kazlų Rūda, Alytus, Prienai,
Birštonas, Lazdijai, Druskininkai,
Varėna, Kaišiadorys, Elektrėnai

„Šoktoną“ rengė: Edita Linkevičiūtė, Lina Virozerovienė, Jūratė Mikulevičiūtė, Lidija Rasimavičienė, Linas Spurga, Tatjana Skusevičienė, Laura Bivainytė, Odeta Venckienė, Zigmantas Aliuškevičius.

UAB leidykla „Šviesa“, E. Ožeškienės g. 10, LT-44252 Kaunas.
Elektroninis paštas: info@sokvadoveliai.lt. Interneto puslapiai: <http://www.sokvadoveliai.lt>, <http://www.sviesa.lt>

© Leidykla „Šviesa“